

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam
Ingolstadii, 1627

XI. De testamentis, alijsque vltimis voluntatibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

Suspectus autem. Instit. de suspecto tut. & communem apud Molinam disp. 225.

V. Si Tutor vel curator, post rationes officij redditas, fidelis deprehensus fuerit, debetur ei meritò præmium: quod quidem aliquib⁹ locis est vigesima pars reddituum bonorum omnium minoris: in alijs autè decima pars; vt testatur Molina disp. 224. circa fin. In Constitutionibus Bavaricis pars. 5. tit. 5. art. 14. ita statuitur: *Vt tutori eiusque heredibus, post legitimum eius decessum, pro conditione substantiæ pupilli, laborumq; à tutore exantlatorum, per pupillos, eorum propinquos, aut si ab his pro meritis non fieret, à Magistratu cuiusq; loci, conueniens honorarium ac compensatio laborum operaq; & cura impense præstetur, aut per magistratum adiudicetur; ipsiq; tutoribus, in susceptione tutelæ, eiusmodi remunerationis securæ spes fiat.* Hæc de tutoribus.

D V B I V M X I.

De Testamentis, alijsq; ultimis voluntatibus.

Ad s. Thom. 2. 2. q. 77.

294 **A**D contractus etiam meritò à nobis referuntur Testamenta, aliæque ultimæ voluntates, quæ quia adeò frequentem in humanâ societate vsum habent, nec parum conscientiam tangunt, parum non est à Theologo penitus ignorari, etsi nos iam supra nonnulla huc spectantia diuersis in locis tractauimus, vti speciatim referemus.

Et primò quæritur, quid sit Testamentum, & quomodo à Codicillo, alijsq; ultimis voluntatibus differat. Respondetur sequentibus pronunciatis.

I. *Testamentum* sic dictum à *testando*, siue quia testator suæ mentis, seu ultimæ voluntatis testimoniū eo explicat; siue quod testator in eo alios suæ voluntatis ultimæ testes adhibet, iuxta Instit. de testam. in princip. & alios apud Covarruuiam in rub. de testam. part. 1. communiter ita solet definiri, iuxta Vlpianum leg. 1. ff. de testam. & glossam ibidem: Est voluntatis iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit, cum hæredis (directæ) institutione.

295 II. Quare testamentū ex suo genere, est quædam *ultima voluntas*; & conuenit cū cæteris ultimis voluntatibus; vt sunt Codicillus, legatum, fideicommissum & donatio causa mortis: quæ quidē omnes dicuntur ultimæ voluntates, quia disponunt de bonis in tempus post mortem disponēdis: cuius etiam idcirco morte confirmatur, cum ante mortem sint reuocabiles, nec vim & effectū absolutum habeant, iuxta Apostolum. Heb. 9. v. 17. quas proinde hoc saltem sensu necesse est esse ultimas, vt post eas non fuerint aliæ, quæ vim illarum abstulerint, vt rectè notauit Molina tom. 1. disp. 124.

296 III. Differt testamentum à Codicillo & alijs ultimis voluntatibus, tum proprijs solēnitatibus, sine quibus legitimum & validum esse non potest, vt inferius dicitur; tum per illam definitionis particulam, *cum hæredi directæ institutione*: quæ adeo intrinseca est testamento, vt sine eâ testamentum esse non possit, vt constat ex §. *Ante hæredis*. Instit. de legatis, §. *In primis*, Instit. de fideicom. l. *ultima* ff. de hæred.

instit. & l. *vt. ff. de Codicillis*: & contra, hoc ipso quod in aliqua ultimæ voluntatis heres directè instituitur, habet rationem testamenti, saltem secluso speciali priuilegio, iuxta l. *Militi Codicillo* ff. de milit. testam.

297 Quod tamen non obstat, quo minus legatum, seu actus legandi, itemq; fideicommissum, in directæ substitutione, reipsa possint esse partes integrantes testamenti, seu Codicilli; sed quia absolute testamentū sine his esse potest, & singule per se rationem ultimæ voluntatis habent, ideo sunt quasi species ultimæ voluntatis inter se cōdistinctæ, vt docet Molina loc. cit.

298 IV. *Codicillus* vero, sic dictus, quasi paruus codex, seu parua scriptura, est quædam sine directâ hæredis institutione, ultimæ voluntatis dispositio, siue inscriptis, siue in verbis fiat, iuxta Instit. & Cod. de Codicillis, & ff. de iure codicillorum. Diferunt codicilli ad legata instituenda, ad fideicommissarias seu indirectas substitutiones, vt & ad declarandū & immutandum seu corrigendū aliqua in testamētis: nec vnquam continent directam heredis institutionem, nisi per accidens & ex priuilegio militi concessio, iuxta cit. l. *Militi*. Nec etiam codicillo hereditas auferri cuiquam potest, Instit. de codicill. §. *Codicillis autem*; nisi delictum Codicilum notatum, postea probetur, vt docet Molina disp. 131.

299 V. *Legatum* (pro actu legantis, non pro re legatâ acceptum) est ultima voluntas, qua defunctus rem aliquam particularem (siue id, quod rationem hereditatis non habet, vt fideicommissum vniuersale excludatur) alicui ab herede præstandam liberaliter relinquit. Non differt à *particulari fideicommissio* quoad rem & effectum, sed solum quoad verba. Quando enim verba testatoris diriguntur ad legatarium, vt si dicat; *lego* aut relinquo Petro hoc vel illud, dicitur legatum: quando verò testator ea verba dirigit ad heredem, vel etiam legatarium, vt hoc vel illud dent Petro, dicitur particulare fideicommissum. Et differt vtrumq; tum à *donatione* inter viuos, quæ in vita donantis fit, roburq; habet; tum à *donatione causa mortis*, quæ non ab hærede, aut legatario, sed à viuente testatore præstatur: quamuis ante mortē testatoris nõ confirmetur, vt plurib⁹ docet Mol. tom. 1. disp. 193.

300 Quæritur secundo, quæ solēnitates requirantur, tum ad testamentum, tum ad codicillum, aliæque ultimæ voluntates.

Resp. I. Cum duplex sit testamentum, vnum scilicet *in scriptis* seu *clausum*; eo quod tabellionem, & testes lateat, quid in eo contineatur, nec aliter quam scripto fieri potest; alterū *nuncupatum*, quod voce coram testibus delectatur, quid in eo contineatur, seu quid testator post mortem suâ fieri velit, ideoq; tum scriptis, tum etiam solâ voce fieri potest: ad testamētum clausum iure cōmuni Cæsareo sequentes solēnitates necessariæ sunt. 1. vt post confectam & clausam scripturam testamēti, adhibeantur septem testes masculi liberi, puberes, ac rogati, & ceteroq; etiam ad testandum habiles, adeoque non infames, non suspecti, vel partiales, iuxta Molinam disp. 127. post Iulium Clarum; coram quibus simul congregatis testator benè mentis compos dicat, hoc esse suum testamentum. 2. vt testator illud deinde propria manu subscribat, si sciat & possit; si minus, vt adhibeat octauum testem, qui loco illius

subscri-

subscribat. 3. vt subscribant illud simul eodemque tempore septem vocati testes, singulique illud siue proprio, siue alieno (nec refert, si omnes eodem) sigillo consignent, iuxta Instit. de testam. §. *sed cum paulatim*, & sequentibus, & l. *Ad testam* ff. eodem tit. & l. *Hac consulesima*. Cod. de testam. vbi dicitur: *Si horum aliquid deficiat, tale testamentum pro infecto haberi conuenit.*

301 II. Ad testamentum verò nuncupatiuum (quale etiam à cœcis fieri potest) eodem iure, septem itidē testes, vt supra qualificati, sunt necessarii, qui simul conuenientes audiant ac intelligāt testatoris voluntatem, vel scripam, vel voce prolata: non tamen requiritur subscriptio, aut sigillum, iuxta cit. l. *Hac consulesima*, §. *Per nuncupationem*, Cod. de testam. & l. *Heredes palam*, ff. eod. tit. & Instit. de Testam. §. *vt. vt ex communi* fusè explicat Molina tom. I. d. 125. & 126. vbi etiam docet, publicum tabellionem siue Notarium, solennemq; publicationem testamenti, per se & cōmuni iure non esse necessariam: nisi in testamento cœci, qui præter septem testes adhibere debet tabellionem, aut si hic haberi nō possit, octauum testem, vt docet idem disp. 130. Vtilis tamē est opera Notarij in confectioe testamenti, vt habetur etiam Iure Bauarico (Landrecht) tit. 4. art. 3.

302 III. Ad vtriusque itidem testamenti valorem requiritur vt sit perfectum & absolutum; nam si perfectū non sit, quia loqui amplius nō potuit testator, aut ob aliam causam, nullum est, etiam quoad illa, quæ testator ante coram testib⁹ disposuerat, iuxta l. *Si quis cum testamento*, & l. *Ex ea scriptura*, ff. de testam. & l. *feriosum*, Cod. qui testam. fac. poss. & Instit. Quibus modis testam. infirmantur, & communem Doctorum, apud Couarruiam de Testam. cap. Relatum 1. n. 9. & Molinam disp. 127. Neq; enim satis est, nutibus exprimere heredem: sed necesse est, vt testator vel scribendo propria manu, vel voce illum exprimat, & designet, ita articulata, vt clarè intelligatur, quem instituat; esto balbutiend⁹ & tardè, aut etiam interposita aliorum interrogatione illum exprimat, iuxta l. *Inuenimus*, & l. *Quoniam indignum*, Cod. de testam. Secus est de legato & fideicomisso, quod etiam solo nutu factum valere constat ex l. *Nutu*, ff. de legat. 3. Et vniuersum testamentum, vt sit validum in foro externo, habere debet solennitatem requisitam in regno aut loco, in quo sit, vt docet Molina disp. 127.

303 IV. Excipiuntur tamen à communi solennitate, quædam testamenta, vt primò testamentum coram Rege vel summo Principe, quod absq; alia solennitate validum est, iuxta l. *Omniū* Cod. de testam. Item testamentum militis, quod validum est cum duobus tantū testibus, etiam fœminis, iuxta l. *Diuis* ff. de militari testam. imò cum in prælio versatur, sufficiant quæcunq; signa, vt habetur in Iure Bauarico (Landrecht) tit. 34. art. 7.

Deniq; huc spectat testamētum inter liberos aliosque descendentes; quod validum est cum duobus testibus, sine masculis, siue fœminis etiam nō rogatis; idq; etiam sine testium subscriptione, & alijs solennitatibus requisitis, iuxta l. *Hac consulesima*, §. *Ex imperfecto*, Cod. de testam. & l. *vt. Cod. familiæ erciscundæ*. Idq; procedit etiam si liberi inæqualib⁹, orationib⁹ sint instituti, vt contra Couarruiam de tea-

stam. cap. *agnitum* §. 1. n. 3. docet Molina disp. 128. modo in testamento clauso subscriptio fiat, vel à testatore, vel à liberis in eo institutis, iuxta authent. *modo*, Cod. Familiæ erciscundæ; vel certè testator propria manu, distinctisq; characteribus exprimat nomina filiorum, quos hæredes instituit, cum suis portionibus, & adiuncto tēpore, quo testamētum conficit, iuxta authent. *quod sine*, Cod. de testam.

304 Quod si præter liberos, in tali testamēto persona extranea admisceatur, inualidum est, quoad illam, & relictum illi accrescit liberis, cit. §. *Ex imperfecto*, & l. *vt. vt pluribus* persequitur Molina disp. 128. Similia habet Ius Bauaricum (Landrecht) tit. 34. a. 8. Quod etiam a 9. & 10. moderationem adhibet circa testamenta rusticorum, & quæ tempore testis, seu apud personam infectam fiunt. Atq; hæ exceptiones constat ipso iure Cæsareo, & seclusis etiam causis pijs, de quibus inferius agetur num. 307.

305 V. Porro in codicillis, alijsq; omnibus vltimis voluntatibus, seu scripto clauso, seu nuncupatiuè fiant, (exceptis testamentis, de quibus supra) requiruntur & sufficiunt quinq; testes, etiam nō rogati, nec masculi; neq; si scripto fiant, aliud præterea requiritur, quā subscriptio testium, iuxta l. *vt. Cod. de Codicillis*, & §. *vt. Instit. de fidei cōmiss. hæred.* Exceptis codicillis cœcorū, in quibus eadem solennitas, quæ in eorundem testamētis, est necessaria, iuxta l. *Hac consulesima*, Cod. qui testam. fac. possunt.

Atq; hinc fit, vt si condens testamentum, omiſsa solennitate ad testamētum, non verò ad codicillum necessaria, adiungat tamē formaliter aut virtualiter clausulam codicillarem, quæ dicat, se velle, vt si ea dispositio nō valeat, vt testamētum, valeat tamē vt codicillus, aut modo meliori, quo potest, tunc etiā in foro exteriori valeat, vt codicillus: ita quidem, vt quamuis directa hæredis institutio sit nulla, valida tamen sint legata in eo relicta; imò etiam deficientibus necessarijs hæredib⁹, institutio hæredis extranei directæ conuertatur in fideicommissariam, hæredesq; ab intestato, teneantur illi restituere hæreditatem; detracta sibi solū quarta Trebellianica; itemq; vt si testator testamento iniuste prætereat aliquem heredem necessarium, instituatq; heredem extraneum, tunc hæres prætermisus teneatur extraneo restituere reliquum hæreditatis, seruatà sibi solum legitimā suā portionē, vt ex iure probat Molina disp. 132. & sequitur Lessius lib. 2. cap. 19. dub. 1.

306 VI. Neq; verò hæ solennitates iure ciuili requisitæ, reprobatae sunt iure canonico, cap. *Cum esses*, de testa. vbi valida pronunciantur testamēta, quæ *parochiani coram presbytero* (seu parochio) suo, & tribus vel duobus alijs personis idoneis, in extrema fecerint voluntate &c. Pertinet enim hæc cōstitutio solum ad terras dominio tēporali Ecclesiæ subiectas, vt cum glossa ibidem ex probabiliori docent Canus lib. 6. loc. c. 8. ad 4. Couarruias de testa. cap. *Cum esses*. n. 3. & Molina disp. 133. quamuis alij aliter sentiant. Gaudentque eodem dispositionis Ecclesiasticæ fauore etiā Clerici, si non omnes, certè illi, aut ijs locis, vbi Iuris canonici dispositioni subijciuntur, vt docet Molina ibidem, addens ex communi, sufficere etiā quatuor testes sine parochio; eo quod duo testes æquipolent & præponderent parochio.

307 VII. Ceterum præter ea, quæ circa solennitatem

testamentorū diximus, etiā alia duo hoc loco quæri possunt, nimirum 1. Vtrum ea solennitas etiā sit necessaria in testamento, aut legatis ad pias causas. 2. an ea solennitas sit necessaria, etiā ad obligationem naturalem, ac in foro conscientiæ. Sed vtrumque satis explicatum est supra q. 6. dub. 13. Certe in foro conscientiæ satis esse, si hæredis institutio vel solo nutu fiat, modo certo constet, eam fuisse testatoris adhuc bene sui compotis voluntatem, tradit etiā Molina disp. 127.

Qui addit disp. 134. cum Couarruua cap. *Relatum* 1. n. 8. duos testes necesarios non esse, in testamento aut legato ad pias causas, quasi sine eis non sint valida, sed solum ad faciendam fidem in foro exteriori; ac proinde quando hæredibus ab intestato constat, defunctum reliquisse aliquid in piam causam, esto voce solum id reliquerit, neque possit sufficienter probari per testes, teneri in foro conscientiæ id soluere; quando talis dispositio, itando iure naturali, non est inualida; neque enim per cap. *Relatum*, aut vspiam alio iure canonico irrita est declarata; quod & mihi videretur verissimū.

308 Quæritur tertio, quis possit, aut debeat testari, aut testamento hæres institui.

Respondetur I. Iure communi, omnes & solos illos testari posse, qui rationis vsum habentes, peculium habent; nisi iure prohibeantur. Prohibentur vero 1. impuberes. 2. filius familias; nisi de bonis castrensibus, & quasi castrensibus; item de aduentitijs, quæ post Clericatum consecutus est; non vero ijs, quæ ante clericatum consecutus est, nisi ad pias causas, ex patris consensu. 3. Iure ob crimen facti intestabiles iuxta leg. *is cui*, & l. *Cum lege*, ff. *Qui testam.* & cap. *Felicis*, de pœnis in 6. aliaque iura. 4. Religiosi, nisi ex concessione summi Pontificis, ad pias causas. 5. Clerici, nisi de bonis patrimonialibus, vel quasi; & ex consuetudine de alijs, ad pias causas, vt fufius dictum q. 6. dub. 8. vbi de hac re ex instituto egimus. 6. Damnati ad mortem, naturalem, vel ciuilem, carcerisue perpetuos, nisi ad pias causas. Quæ omnia ex iure fufius probant & declarant Syluester V. *Testamentum* 1. q. 3. & 4. Molina tom. 1. ad disp. 136. vsque ad 138. & Lessius lib. 2. cap. 19. dub. 4.

309 Respondeo II. Tamen si per se loquendo (vbi ratio debitorum, ad exonerandam propriam conscientiam, securitatemque; scandala, & lites præcauendas id non exigunt) nemo sub graui obligatione teneatur testamentum facere; grauius tamen contra iustitiam peccant ij, qui impediunt, ne quis libere testetur; aut ne quis mutet testamentum iam factum, & teneatur ad restitutionem in vtroque faciendam ijs, ad quos bona defuncti fuissent peruentura, iuxta dicta q. 6. dub. 2. ac in foro exteriori, præter alias pœnas, priuantur etiā omni emolumento bonorum talis defuncti, vt iuxta l. 1. & 2. ff. Si quis aliquem test. prohib. l. 2. Cod. eod. tit. l. *Testamenti*, Cod. de inoff. testam. pluribus docet Molina disp. 135.

310 Respondetur III. Hæredes aut legatarij institui non possunt. 1. hæretici & apostatæ, ijsque adhærentes, iuxta l. fin. Cod. de hæret. & l. *Hi qui sancti*, Cod. de Apostatis. Sed de quo vid. disp. 1. q. 8. dub. 5. vbi de pœnis hæreticorū & Apostatarum e-

gimus. 2. Qui persequitur Cardinales, eosque percutiunt, vei capiunt, cap. *Felicis*, de pœnis in 6. Item 3. Intestabiles ob crimen, de quibus supra. 4. Fratres minores, alijs; nonnulli religiosi, vt dicitur disp. 6. q. 3. dub. 6. Quamquā potest in eorum fauorē hæreditas relinqui, vt per executores vendatur, & detur eis pretium, vt docet Lessius lib. 2. cap. 19. dub. 5. Vid. etiā infra disp. 6. q. vlt.

Resp. IV. Hæredes necessario instituendi sunt legitimi descendentes, liberi, nepotes, &c. & in horum defectum, ascendentes, Pater & Mater, & his deficientibus, aui, proauj, &c. vt pluribus declarat Molina disp. 159.

311 Resp. V. De filijs illegitimis est distinguendum. Naturales, qui nimirum ex simplici fornicatione nati sunt, possunt à suis Parentibus institui hæredes etiā vniuersales, si ipsi legitimas proles non habeant, vt patet ex l. *Licet*, Cod. de fil. natur. quin etiā matri carenti legitimis succedunt ab intestato ex alie; habenti autem legitimos succedunt ex æquo cum illis, iuxta l. *si qua illustris* Cod. ad senat. consult. *Orficianum*. Patri etiā carenti legitimis non succedunt ab intestato, nisi in duabus vncijs, hoc est, in sexta parte bonorum, iuxta l. *Licet*, Cod. de fil. natur. Potest tamen etiā ab habente liberos legitimis eis relinqui vncijs, hoc est, pars duodecima bonorum.

312 Resp. VI. At vero spurij, qui ex damnato coitu nati sunt (ab ijs scilicet, inter quos tempore conceptionis & natiuitatis erat impedimentum dirimens) non possunt aliquid à patre accipere, siue ex testamento, siue ab intestato siue ex contractu inter viuos, vt patet ex l. *Licet*, Cod. de nat. lib. & Nouella 74. cap. 6. Et punitur, adeoque etiā peccat grauius hæres, qui hæreditatem spurio ex Patris testamento, vel ex promissione eidem facta restituit, iuxta l. penult. ff. de iure fisci, l. *Prædona* ff. de pet. hæredit. etsi possit hæres ex sua liberalitate sponte hæreditatem restituere spurio, & hic vicissim accipere, quia id nulla lege prohibetur.

Neque potest etiā spurius succedere matri, etiam si nullam aliam prolem habeat, vt habet communis Doctorū sententia, apud Couarruuiam de matrim. part. 2. cap. 8. §. 5. num. 20. Molinam disp. 167, & Lessium lib. 2. cap. 19. dub. 6. Etsi Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 21. §. 1. & Sa V. *Hæreditas*, existiment, spurium posse retinere ea, quæ mater ipsi reliquit, donec per iudicem priuetur, modo legitimis liberis notabiliter nō noceat: quod etiā Lessius loc. cit. non improbabile existimat.

313 Resp. VII. Nihilominus tamen etiā spurij debentur à parentibus alimenta, si aliunde se non possunt sustentare, vt patet cap. *Cum haberet*, de eo qui duxit in mat. non obstante iure ciuili l. *Ex complexu* Cod. de incest. nupt. huic enim merito p. Canones derogatū est. Quo fit, vt filia spuria etiā debeatur dos, vt quæ in locū alimentorum succedit, etiam si Patens fuerit sacerdos, vt cum Nauarro in cap. *Non licet*, §. 19. n. 11. & Couarr. n. 15. docet Lessius loc. cit. Imo Henriquez c. 20. n. 4. putat hæc alimenta spurij relinqui posse, etiam si ipsi non egeant, quod non omnino improbat Lessius num. 69. Teneatur autem mater, si possit, altere filium primogenitum; quo finito tenetur pater, donec filius sua-

industria id possit, iuxta l. *Nec filium* Cod. de patria potest. & cap. fin. de conuers. in f. d. & pluribus doct. Couarruias n. 19. Molina disp. 169. & Lessius n. 70.

314 Quæritur quartò, quid sit *substitutio*, & quomplex.

Respondetur, substitutio est vnus aut plurium, in alterius aut aliorum locum, ad rem aliquam in vltima voluntate facta vocatio; quæ generatim duplex est, directa scilicet, & indirecta, iuxta Molinam tom. 1. disp. 182.

Vtraque rursus sextuplex est, nimirum vulgaris, pupillaris, exemplaris, fideicommissaria, reciproca, & compendiosa; è quibus quatuor priores ex suo genere sunt simplices, duæ postremæ compositæ ex pluribus. Substitutio *vulgaris* est, quæ testator aliam quamuis personam, iure non prohibitam, hæredi siue à se instituto, siue ab intestato succedenti substituit, casu quo ipse nolit, aut non possit esse hæres; quæ conditio in omni substitutione vulgari, vel exprimitur, vel tacite subinteligitur.

Substitutio *pupillaris* est, qua quis proli impuberi in sua potestate constitutæ aliquem substituit, si is ante pubertatem decesserit; qua fit, vt non solum bona pupilli à patre relicta, sed etiam alia ad substitutum perueniant, iuxta S. *Igitur*, Instit. de pupill. substit.

315 Substitutio *exemplaris* (velut ad exemplum pupillaris inuenta) est, qua filio amentis, vel furdo simul & muto, vel prodigo fit substitutio: quæ proinde semper etiam vulgarem continet; si contingat filium mori ante testatorem. Quod si filius nondum fuerit pubes, eadem substitutio etiam erit pupillaris; & si post pubertatem redeat ad mentem, erit etiam fideicommissaria; quia tunc substitutus succedit filio ex tacito fideicommissio.

316 Substitutio *fideicommissaria* est, qua hæres grauatur, vt hæreditatem totam, vel partem eius aliquo tam restituat alteri, qui *fideicommissarius* dicitur: quæ cum sit substitutio indirecta & obliqua, potest etiam fieri codicillo; non autem ceterè, vt potest directæ; nisi quatenus ex benigna iuris interpretatione, si codicillo fiant, vim habent substitutionis fideicommissariæ, iuxta glossam communiter receptam, Instit. de vulgari substit. in princip. Hæres autem sic institutus (nisi à testatore prohibeatur, quod tamen iura Bavarica tit. 38. art. 2. non concedunt; aut nisi absque inuentario adierit hæreditatem; aut nisi id, quod ipsi à testatore assignatum, iam antea adæquer quartam partem totius, in quo institutus est) detrahere potest vsque ad quartam partem eius, in quo institutus est hæres, quæ vocatur quarta *Trebellianica*, iuxta l. 1. & seq. Cod. Ad senatuscons. Trebellianum: nisi cum substitutus est pia causa: sicut etiam in legatis pijs cessat *Falcidia*, iuxta authent. *similiter*, Cod. Ad leg. Falcid. nisi forte etiam hæres, qui grauatur, sit causa pia; quia vna causa pia contra aliam non habet priuilegium. Semper tamen hæres necessarius, siue necessarius instituendus detrahere potest legitimam, quæ fideicommissio grauari non potest.

317 Substitutio *reciproca* est, qua instituti sibi vicissim substituuntur; vt si dicas, instituo hære-

des Iacobum & Ioannem, & vos inuicem substituo.

Substitutio *compendiosa* est, quæ plures completitur substitutiones, secundum diuersa tempora & ætates seu conditiones eorum, qui substituuntur; vt si quis dicat, Instituo filium meum hæredem, & quandocunque ex vita decesserit, substituo ei Titium; vel hoc modo: Instituo filium meum Petrum, eique vulgariter, pupillariter & fideicommissarie substituo Ioannem; nam si Petrus ante testatorem discedat, locum habebit vulgaris substitutio expressa; si postea, ante pubertatem, habebit locum pupillaris; si verò post pubertatem, locum habebit fideicommissaria. Quæ omnia post Gomezium tom. 1. à cap. 3. & Couarruiam de Testam. cap. 16. pluribus declarant Molina disp. 182. vsque ad 192. & Lessius lib. 2. cap. 19. dub. 7. Vide etiam Ius Bavaricum tit. 38. art. 2.

318 Quæritur quintò, quænam sit & dicatur *legitima*, quæ hæredibus necessario instituendis semper salua esse debet.

Respondeo, eam in diuersis prouincijs & Regnis esse variam. Iure tamen communi Cæsareo, authent. nouissima, & auth. *Vnde si pater*, Cod. de inoffic. testam. ita statutum est; vt si testator quatuor, aut pauciores filios habeat, tertia pars bonorum ipsius inter ipsos æqualiter diuidatur; si vero plures sint, quæ quatuor, diuidatur dimidium bonorum illius, vt pluribus declarat Molina d. 158. Respectu vero ascendentium, Patris & Matris legitima est tertia pars bonorum, detractis videlicet omnibus alijs debitis & necessarijs impensis, vt docet idem Molina disp. 159. Idem habetur in Iure Bavarico (*and. recht*) tit. 36. art. 1. Et infra art. 6 dicitur, nihilominus in ea prouincia validas esse renuntiationes iuratas, quas nobilium filia facere solent, post condecentem aliquam portionem siue dotem sibi assignatam. Quæ autem in legitima parte computanda veniant, habetur ibidem art. 10.

319 Quod si hæredes instituti, per legata seu particularia fideicommissa, aut ob donationes causa mortis ipsius Testatoris, ita essent grauati, vt hæreditas quartam partem omnium bonorum testatoris non conficeret, tum rursus licet hæredibus quartam *Falcidiam* ex ijs, seruata proportione detrahere, vt etiam habetur in cit. Iure Bavarico tit. 38. art. 1.

An verò communi iure, simul etiam, & seclusa quarta *Falcidia* siue *Trebellianica*, salua esse debeat, quoad descendentes & ascendentes necessarios hæredes, portio legitima, vt quidem eod. Iure Bavar. art. 6. ex parte (quoad filios) dicitur, & consentiunt Couarruias cap. 16. §. 11. n. 10. in cap. *Raputius & Rainaldus*, de testam. & Lessius n. 90. disputant Doctores, & videri potest Molina disp. 187. §. *prætermisus*, & disp. 213. An item & quomodo testamentum ob præteritionem tam descendentiũ, quam ascendentiũ sit nullum, vide apud eundem Molin. disp. 175.

320 Quæritur sexto, quænam sint Executores testamenti, & ad quid teneantur. Respondetur sequentibus pronunciatis. I. Quando à Testatore nullus constituitur executor, ad hæredes spectat, illud exequi, iuxta cap. 3. & cap. si hæredes, de testamentis. In quibusdam tamen casibus, seu debitis, id ad Episcopum spectat, vt persequitur Molina disp. 247. Alioqui standum est voluntate Testatoris.

II. Executores siue Testamentarij esse possunt non solum laici, etiam sceminae, sed etiam Clerici, & religiosi, obtenta tamen prius à Prælaro licentia, iuxta cap. *Religiosus*, de testam. in 6. & Clem. vn. eod. vbi etiam additur, eos teneri ad rationem executionis reddendam Ordinarijs.

III. Designatus executor cogi non potest ad munus obeundum, nisi postquam id semel acceptauit. Ac si munus respuat, amittit id, quod ipsi in præmium fuerat à Testatore relictum: & potest per Iudicem priuari cæteris etiam legatis siue emolumentis ex testamento prouenturis, excepta legitima portione, iuxta auth. de hæred. & Falcid.

321 IV. Quando multi sunt constituti executores testamenti, si quidam eorum sint mortui, aut alioqui non possint, vel nolint ad testamenti executionem concurrere, cæteri (quibus illorum præmia accrescunt) etiam si vnus tantum sit, procedere, possunt ad executionem, nisi Testator contrarium exprellerit, iuxta cap. *Religiosus* de testam. in 6.

V. Non licet executoribus à licita Testatoris voluntate discedere, vel in aliud (etiam melius)

commutare; nisi aut interueniente autoritate Pontificis, vel supremi Principis ex iusta & necessaria causa, iuxta Clem. *Quia contingit*, de relig. dom. & Concilium Tridentinum sess. 72. cap. 6. de reformat. aut in casu impossibilitatis, accedente simul autoritate Episcopi, seruata, quantum fieri potest, voluntate Testatoris, vt pluribus docet Molina disputat. 249.

VI. Cura & compulsio, vt testamenta executioni mandentur, communi iure mixti est fori, & spectat tam ad Episcopos, eorumque vicarios, quam ad seculares Principes & Iudices, iuxta præuentionis ordinem, vt tradit Molina disputat. 250. Executores verò (vbi aliud à Testatore non est præscriptum) pialegata, intra sex menses à die inscriptionis & notitiæ testamenti; cætera verò saltem intra annum, sub graui poena exequi tenentur. Imò in foro conscientie peccant, quando-
cunque sine causa executionem differunt. Vide

Molinam disp. 251. Atque hæc de
Testamentis.

Q V Æ S T I O VIII.

De Iniustitia; seu vitijs Iustitiæ oppositis.

S. Thomas 2. 2. q. 59. 63. 64. 65. 66. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78.

1 **N**decim vitia iustitiæ opposita commemorat S. Thomas; nimirum acceptionem personarum, homicidium, mutilationem, furtum, rapinam, contumeliam, detractionem, susurrationem, derisionem, maledictionem, usuram; de quibus sparsim & interpolatim per plures questiones tractat. Nos hanc materiam & questionem quing. dubitationibus absoluemus. I. Quid, & quotuplex sit Iniustitia in genere; & quomodo committatur. II. De acceptione personarum, vitio Iustitiæ distributiue opposito. III. De vitijs Iustitiæ commutatiue oppositis; ac primum homicidio, mutilatione, verberatione, & incarceratione, quibus damnum corpori infertur. IV. De furto, rapinâ & usuris; quibus damnum bonis fortuna infertur. V. De contumelia, detractione, susurratione, derisione, maledictione, que verbo consummantur, & potissimum honorem ac famam ledunt.

2 Cuius distributionis hæc ratio est. Triplex enim est Iustitia, legalis, distributiua, & commutatiua; legalis sicut non habet propriam materiam, in qua versatur, ita etiam Iniustitia eadem opposita vagatur per materiam omnium vitiorum; que proinde non habet opus peculiari explicatione. Iustitia distributiue opponitur acceptio personarum, de qua dub. 2. Iustitia commutatiua pro varietate iniuriæ, vel damni iniuste illati, varia opponuntur vitia. Quædam enim factio externo consummantur; eaque rursus vel damnum corpori inferunt, de quibus dubio 3, vel bonis fortuna, de quibus dubio 4. Quædam verbis consummantur, de quibus dubio 5.

Præmittuntur autem hoc loco ea vitia, quibus damnum infertur anima, iuxta dicta quest. 6. dub. 3. non solum quia nullum peculiare nomen habent; sed etiam quia materiam communem habent vitijs quibusdam, que alijs virtutibus opponuntur, vt scandalo, veneficio seu magia; è quorum explicatione, adiunctis simul ijs, que partim cit. questione 6. dub. 3. diximus, partim de vitijs corpori damnum inferentibus dicentur, facile intelliguntur.